

докторант МАЯ ГЕОРГИЕВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“, БЛАГОЕВГРАД

**ПРАВОМОЩИЯ НА ПОДУПРАВИТЕЛЯ НА БНБ, РЪКОВОДЕЩ УПРАВЛЕНИЕ
„БАНКОВ НАДЗОР“ – АДМИНИСТРАТИВНОПРАВНИ АСПЕКТИ**

**POWERS OF THE DEPUTY GOVERNOR OF THE BULGARIAN NATIONAL BANK
GOVERNOR "BANKING SUPERVISION" - ADMINISTRATIVE ASPECTS**

PhD Sturent MAYA GEORGIEVA

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: The adoption of a new strategy for Bulgarian National Bank is extremely important, responsible and necessary element in the activities of the Bulgarian National Bank. Forward-looking strategies requires accurate and sober assessment and analysis of the factors, conditions and environment under which it operates and the Bulgarian National Bank, in accordance with the commitments and agreements with the European Community. The presence of professionals in the management of Bulgarian National Bank guarantees a precise strategy for Bulgarian National Bank to be in line with the new realities. There is another view, according to which the significance of the institution Bulgarian National Bank requires its guidelines as found in any development strategy should be subject to extensive public consultation, any opinion I do not accept.

Key words: Bulgarian National Bank, European Community, administrative aspects

Приемането на нова стратегия за развитие на БНБ е изключително важен, отговорен и необходим момент в дейността на БНБ. Прогнозният характер на стратегиите изисква точна и трезва оценка и анализ на факторите, условията и заобикалящата среда, при които работи и функционира Българската народна банка, в съответствие с поетите ангажменти и договорености към Европейската общност. Наличието на професионалисти в управлението на БНБ е гарант за прецизна стратегия за развитие на БНБ, която да бъде в съответствие с новите реалности. Съществува и друго мнение, според което значимостта на институцията БНБ изисква нейните основни насоки, каквито се съдържат във всяка стратегия за развитие, да бъдат подложени на обширно обществено обсъждане, каквото становище аз не приемам.

Неясен за мен остава и въпросът към настоящия момент намерила ли е приложение разпоредбата на чл.18, ал.2 от ЗБНБ, където е предвидена правната възможност управителят на БНБ да

създава консултативни съвети, които да подпомагат осъществяването на неговите функции.

По отношение на разпоредбата на чл.21 от ЗБНБ, с която управителният съвет определя с правилник структурата и конкретните функции и отговорности на управленията и службите в банката, реда за осъществяване на взаимоотношенията между тях и компетентността на ръководните длъжностни лица отново няма публични данни за създаването на този акт, което обаче не считам, че е пропуск за разлика от направените по-горе бележки, тъй като подобен акт – правилник, който урежда вътрешни за организацията на БНБ въпроси, следва да се ползва за вътрешно ведомствени цели.

1. Нормативни изисквания за длъжността на подуправителя на БНБ, ръководещ направлението „Банков надзор“

Длъжността подуправител, ръководещ управление „Банков надзор“ при БНБ, е изборна длъжност с мандат от шест години. Персоналното предложение

ние за длъжността се прави от Управителя на БНБ. Подуправителят се избира от Народното събрание и правоотношенията с него се уреждат въз основа на договор за управление. По право същият е член на Управителния съвет на БНБ заедно с управителя, останалите двама подуправители и други трима членове на управителния съвет. Последните трима членове на управителния съвет се назначават от Президента. За подуправител на БНБ може да бъде избрано лице, което отговаря на следните изисквания: да е български гражданин; да е лице с високи нравствени качества, изтъкнат професионалист в сферата на икономиката, финансите и банковото дело. Ограниченията за заемане на тази длъжност са лицето да не е: осъждано на лишаване от свобода за умишлено престъпление; да не е обявено в несъстоятелност като едноличен търговец или неограничено отговорен съдружник в търговско дружество; да не е било през последните две години, предхождащи датата на решение за обявяване на търговско дружество или кооперация в несъстоятелност, член на техен управителен или контролен орган; да не е едноличен търговец, неограничено отговорен съдружник в търговско дружество, управител, търговски пълномощник, търговски представител, прокурист, търговски посредник, ликвидатор или синдик, член на орган на управление или контрол на търговско дружество или кооперация с изключение на дружества, в които Българската народна банка има участия; да не е съпруг или съпруга или се намира във фактическо съжителство, роднина по права линия, по сребрена линия до четвърта степен включително или по сватовство до втора степен включително с друг член на управителния съвет.

От посочените по-горе тълкувания на нормативната уредба е въведения принцип, при който Президентът, назначава част от Управителния съвет, се налага изводът, че така разписаната разпореда е пълен гарант за спазване прин-

ципа на независимост на този орган и липсата на намеса и въздействие от страна на изпълнителната власт върху решенията на същия. Принципът е ясен – достигане на най-висока степен на непристрасност и независимост в работата на Управителния съвет на БНБ като колективен орган.

II. Специфични изисквания на дейността на подуправителя на БНБ, ръководещ Управление „Банков надзор“ във връзка с изпълнение на целите, задачите и функциите на БНБ.

Основната цел на БНБ е да поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната парична единица и провеждане на парична политика в съответствие с изискванията на Закона за БНБ. Българската народна банка действа в съответствие с принципа на отворената пазарна икономика при свободна конкуренция, като подкрепя ефективното разпределение на ресурсите. От момента на присъединяване на Република България към Европейския съюз и без да се засяга основната цел за поддържане на стабилността на цените, Българската народна банка подкрепя общите икономически политики в Европейската общност, за да допринесе за осъществяване на нейните цели, както са посочени в чл. 2 от Договора за създаване на Европейската общност. Българската народна банка подкрепя и политиката на устойчив и неинфлационен растеж. Българската народна банка съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни системи и осъществява надзор върху тях. Българската народна банка има изключителното право да емитира банкноти и монети в страната¹.

Задачите на БНБ произтичат от основните функции на съвременните централни банки. Тяхното изпълнение предполага висока степен на вътрешна координация и непрекъснато усъвър-

¹ Закон за Българската народна банка /ЗБНБ/ – чл. 2, ал.1 - 5

шенстване на организационната ѝ структура за повишаване на нейната ефективност.

В Българската народна банка се обособяват три основни управления – „Емисионно“, „Банково“ и „Банков надзор“, всяко от които се ръководи пряко от подуправител, определен от Народното събрание. В рамките на предоставените им компетенции със закон или с приет от управителния съвет нормативен акт подуправителите организират, ръководят и отговарят за дейността на ръководените от тях управления. По предложение на подуправителя управителният съвет определя негов заместник, който изпълнява правомощията му при негово отсъствие¹.

Дори за управителя на БНБ се въвежда ограничаване на правомощията му за ръководство и контрол по отношение на подуправителите, разписани в чл.18, ал.1 от ЗБНБ „Управителят на Българската народна банка организира, ръководи и контролира дейността на банката с изключение на онези дейности, които с този или с друг закон са предоставени в изключителна компетентност на подуправителите, и я представлява в страната и в чужбина. Той може да предоставя упражняването на някои от правомощията си на други длъжностни лица“.

Дейността на подуправителя, ръководещ управлението „Банков надзор“ (в понаташната част на разработката за краткост ще използваме само „подуправителя“) при БНБ, е необходимо да отговаря на изискванията на закона за изпълнение на основните цели и задачи на БНБ, а именно да регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите (чл. 2 ал. 6 от ЗБНБ), което се имплицира от задълженията на държавата в тази област, визирани в законите на Република България. Въз

връзка с вменения на централната банка контрол и във връзка с изпълнението на функциите си, подуправителят може да изисква от банките да предоставят всички документи и информация, както и да извършва съответни проверки. Закона, обаче, предвижда задължение на БНБ да не разгласява и да предава на други лица получената информация, представляваща банкова или търговска тайна за банките и другите участници в паричния оборот и в кредитните отношения, освен в случаите, предвидени в Закона за защита на класифицираната информация (чл. 4 от ЗБНБ).

За ръководещия управление „Банков надзор“ основният нормативен акт за изпълнение е Законът за Българската народна банка, като бих определила за ключова глава 6 от ЗБНБ „Взаимоотношения с банките“. Иначе, основното правомощие на подуправителя, ръководещ управление „Банков надзор“, е надзорът върху банковата система, който осъществява съгласно определен в закон ред и издадените за неговото прилагане нормативни актове. При упражняване на надзорните си правомощия той прилага самостоятелно и независимо предвидените в закона мерки за въздействие и санкции. Принципът за независимост отново е провъзгласен в разпоредбата на чл.44 от ЗБНБ, според който при упражняване на правомощията и изпълнение на задълженията си по този закон Българската народна банка, управителят и членовете на управителния съвет са независими и нямат право да искат или да приемат указания на Министерския съвет и други органи и институции. Министерският съвет и другите органи и институции нямат право да дават указания на Българската народна банка, на управителя или членовете на управителния съвет.

Във връзка с дейността на подуправителя правомощията му се определят най-често от правните норми, съдържащи се в закона като обща рамка и насока за целта при прилагането на

¹ ЗБНБ – чл.19.

нормите. Тук важи и разгледаното по-горе становище за значението на решенията на управителния съвет на БНБ и тяхната сила. Същевременно обаче като орган, на който са предоставени специални, изключителни правомощия, свързани с държавното управление и с националната сигурност дори, законодателят е определил и определена свобода на действие на подуправителя, която се определя като „оперативна самостоятелност“ при вземането на конкретни решения и решаване на определени въпроси. В тези случаи законът дава възможност на подуправителя да прецени за всеки конкретен случай кои са най-подходящите мерки и средства за вземане на подходящо решение по направено искане.

III. Правомощия на подуправител, ръководещ управлението „Банков надзор“ при БНБ съгласно действащото законодателство на Република България.

Тези му правомощия включват и това да:

- определя с наредба задължителните минимални резерви, които банките са длъжни да поддържат при БНБ, метода на изчисляването им, както и условията и случаите за плащане на лихва върху тях;

- утвърждава с наредба други условия и изисквания за поддържане стабилността на кредитната система

Специални разпоредби, определящи правомощията на подуправителя на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, се съдържат в 7 действащи закони от общо 24 в тази област; 17 наредби от общо 39 и 2 тарифи.

Тук няма да се спирам да характеризиране на правомощията на подуправителя по Закона за Българската народна банка, поради това че тези правомощия бяха детайлно разгледани по-нагоре в разработката, но това в никакъв случай не означава че подценявам значението му, напротив, приемам същия за основен, каквато позиция изразих ясно и категорично по-рано. Следващ по значение за

подуправителя бих определила *Закона за кредитните институции* (обн.в ДВ бр.59/2006 г., в сила от 01.01.2007г.), който уреждаше до влизането му в сила, от стария Закон за банките. Основните правомощия на подуправителя в този нормативен акт са по Глава трета „Лицензиране и разрешения“, раздел I. „Лиценз за банкова дейност“. В текста на чл.13, ал.4 под БНБ се разбира именно подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, който провежда предварителни консултации с чужд компетентен орган на банков надзор, преди издаване на лиценз за банкова дейност на: 1. банка, която ще бъде дъщерно дружество на банка, получила лиценз в друга държава членка; 2. банка, която ще бъде дъщерно дружество на предприятие майка на друга банка, получила лиценз в друга държава членка; 3. банка, която ще бъде контролирана от лица, упражняващи контрол върху друга банка, получила лиценз в друга държава членка. Такива предварителни консултации се провеждат и с компетентния орган за надзор върху застраховател или инвестиционен посредник в друга държава членка, преди да издаде лиценз за банкова дейност на: 1. банка, която ще бъде дъщерно дружество на застраховател или инвестиционен посредник, получил лиценз в друга държава членка; 2. банка, която ще бъде дъщерно дружество на предприятие майка, което има за дъщерно дружество застраховател или инвестиционен посредник, получил лиценз в друга държава членка; 3. банка, която ще бъде контролирана от лица, упражняващи контрол върху застраховател или инвестиционен посредник, получил лиценз в друга държава членка. Тези консултации с компетентните надзорни органи включват въпроси относно акционерите, репутацията и опита на лицата, участващи в управлението на дружества, посочени по-горе, оценката за спазването на надзорните изисквания, както и всяка друга информация, която има значение за издаването на лиценза.

Задълженията на Българската народна банка в лицето на подуправителя е да уведомява Европейската комисия и Европейския банков комитет за всеки издаден от нея лиценз за извършване на банкова дейност чрез клон на банката със седалище в трета държава. Българската народна банка отказва издаването на лиценз на банката със седалище в трета държава за извършване на банкова дейност на територията на Република България чрез клон, когато прецени, че:

- I. не е налице което и да е от следните условия: 1. компетентният орган за банков надзор по седалището на банката в третата държава упражнява върху нея и нейните клонове в чужбина ефективен надзор; 2. е сключено споразумение за надзорно сътрудничество между БНБ и компетентния надзорен орган; 3. банката е реномирана на международния финансов пазар и финансовото ѝ състояние е надеждно и стабилно; 4. Организационната структура на банката е подходяща за дейностите, които възнамерява да извършва; 5. управителите на клона отговарят на изискванията по този закон и притежават необходимата репутация; 6. законодателството на третата държава не създава препятствия за упражняването на ефективен надзор на консолидирана основа или за предоставянето на необходимата информация; II. компетентният орган за банков надзор по седалището на банката заявител не е дал съгласие на банката за откриване на клон в Република България или е изпратил становище за незадоволително финансово състояние или за нарушения на изискванията за разумно банкиране; и III. компетентният орган за банков надзор по седалището на банката заявител не прилага принципа на реципрочност при осигуряването на достъп на банки с регистрация на територията на Република България до съответния банков пазар на територията на третата държава. Друг адресат на правомощията по банков надзор е финансова институция със седалище в държава членка, която може да осъще-

ствява на територията на Република България чрез клон или директно една или повече от дейностите, посочени по-горе, само ако е дъщерно дружество на банката или съвместно притежание на две и повече банки, лицензирани в държава членка, ако учредителният акт или устав на финансовата институция изрично предвижда извършването на тези дейности и при едновременното наличие на следните условия: банката майка или банките, които притежават съвместно финансовата институция, са получили лиценз за извършване на банкова дейност на територията на държавата членка, под чиято юрисдикция попада и финансовата институция; финансовата институция реално осъществява една или повече от дейностите по чл. 3, ал. 1 от Закона за кредитните институции на територията на изпращащата държава членка, под чиято юрисдикция попада финансовата институция; банката майка или банките, които притежават съвместно финансовата институция, притежават най-малко 90 на сто от гласовете в общото събрание на финансовата институция; банката майка или банките, които притежават съвместно финансовата институция, удовлетворяват изискванията на компетентните надзорни органи за разумно управление на финансовата институция и са декларирали пред БНБ след одобрението на съответните компетентни надзорни органи, че поотделно и солидарно гарантират задълженията, поети от финансовата институция; финансовата институция и дейностите, които ще извършва в Република България, са ефективно обхванати от консолидирания банков надзор над банката майка или над всяка от банките, които притежават съвместно финансовата институция, осъществяван в съответствие с изискванията на този закон, включително с изискванията за минималния собствен капитал, контрола на големите експозиции и ограниченията относно дяловите участия. Надзорът върху ликвидността на клоновете на банки, лицензирани в държава членка,

извършващи дейност на територията на Република България чрез клон, се осъществява от БНБ в сътрудничество с компетентния орган по банков надзор на изпращащата (чл.81, ал.3 от ЗКИ). Когато банка, лицензирана в държава членка, която има клон или предоставя директно услуги на територията на Република България, не спазва приложимите законови разпоредби за осъществяване на банкова дейност в страната, БНБ прилага мярката по чл. 103, ал. 2, т. 3. Ако мерките, предприети от компетентния орган по банков надзор на изпращащата държава членка, се окажат неподходящи или неприложими, както и ако тези мерки не доведат до преустановяване на нарушението, БНБ, след като уведоми компетентния орган на изпращащата държава членка, може да предприеме всички допустими от българския закон мерки и действия за отстраняване на нарушението и/или санкциониране на банката. При необходимост БНБ може да наложи пълна или частична забрана за извършване на сделки от банката. Тук именно идва редът на налагането на принудителни административни мерки. БНБ може да приложи тези мерки. Българската народна банка може да приложи мерките, предвидени в този закон, когато установи, че банка или нейни администратори или акционери са извършили нарушения, изразяващи се във: 1. нарушаване или заобикаляне разпоредбите на този закон, на нормативните и други актове и предписанията на БНБ; 2. нарушаване на изискванията за доверителност; 3. сключване на банкови сделки, които засягат финансовата стабилност на банката, или на банкови сделки, които чрез използване на подставени лица осуетяват или заобикалят прилагането на разпоредбите на този закон, на нормативните и други актове и предписанията на БНБ; 4. неизпълнение на поети от банката писмени ангажменти към БНБ; извършване на сделки или други действия в нарушение на издадения лиценз за банкова дейност

или на издадено друго разрешение или одобрение от БНБ; 6. възпрепятстване упражняването на банков надзор; 7. Застрашаване интересите на вложителите; 8. извършване на сделки или операции, представляващи изпиране на пари, или в нарушение на Закона за мерките срещу изпирането на пари и на актовете по прилагането му; 9. Застрашаване стабилността на платежните системи; 10. нарушаване на условията, въз основа на които е издаден лицензът или друго разрешение или одобрение на банката; 11. спадане на собствения капитал на банката с 20 или повече от 20 на сто при прилагането на надзорен тест за внезапна и неочаквана промяна на лихвените проценти, определен с наредбата по чл. 40, ал. 1 от закона. В тези случаи БНБ може да: отправи писмено предупреждение до банката; свика общо събрание на акционерите или да насрочи заседание на управителния и надзорния съвет (съвета на директорите), като определи дневния ред за провеждане на общото събрание или заседанието; разпoredи писмено да се преустановят и отстранят допуснатите нарушения; разпoredи писмено да се предприемат мерки за подобряване на финансовото състояние на банката; наложи на банката по-строги надзорни изисквания от установените за нея при нормалното ѝ функциониране; разпoredи писмено на банката да предприеме действия за промени в лихвите, падежната структура и другите условия, отнасящи се до политиката и операциите на банката; ограничи дейността на банката, като ѝ забрани да извършва определени сделки, дейности или операции; ограничи обема на определен вид дейности, извършвани от банката; задължи писмено банката да увеличи капитала си; забрани плащането на дивиденди или под друга форма разпределянето на капитал; забрани извършването на дейност от чуждестранна банка чрез клон или директно; когато е наложена постоянна забрана за извършване на дейност от клон на банка,

съответният орган на банката взема решение за прекратяване дейността на клона, за уреждане на отношенията с кредиторите на банката и за заличаването му от съответния търговски регистър; изиска ограничаване на оперативните разходи на банката и/или да забрани изплащането на бонуси, премии, тантиеми и други форми на допълнително възнаграждение на администраторите на банката извън основното възнаграждение по договорите им за управление; изиска промени във вътрешните правила и процедури на банката; разпорежда писмено на банката да освободи едно или повече лица, оправомощени да управляват и представляват банката, както и членове на управителния съвет или на съвета на директорите; ако в определения от БНБ срок банката не освободи съответното лице, БНБ може да го отстрани от длъжност; от деня на получаването на акта на БНБ за отстраняване от длъжност правомощията на лицето - адресат на мярката, се преустановяват и извършените от него управителни и представителни действия след тази дата нямат действие спрямо банката; лиши временно от право на глас акционер и/или му нареди писмено да прехвърли притежаваните от него акции в срок 30 дни; забрани извършването на сделки и операции с лица, с които банката е в тесни връзки или които принадлежат към същата консолидирана група, към която принадлежи и банката, или които са членове на органите за управление на банката, или които упражняват контрол върху банката, или имат квалифицирано дялово участие, или участват в управлението на лицата, които упражняват контрол върху банката; постави допълнителни изисквания към банката във връзка с извършването от нея дейност; изиска представяне на план за оздравяване, който се изпълнява от банката след утвърждаването му от БНБ; назначи двама или повече квестори на банката за определен срок; постави банката под специален надзор при

условията и по реда на чл. 115 - 121 - при опасност от неплатежоспособност; отнеме лиценза за извършване на банкова дейност или друго издадено от нея разрешение или одобрение; с акта за отнемането на лиценза БНБ задължително назначава квестори, ако такива не са били назначени преди издаването на този акт. При прилагане на мерките, споменати току що разпоредбите на чл. 26, ал. 1 и чл. 34 от Административнопроцесуалния кодекс относно обясненията и възраженията на заинтересованите лица не се прилагат. Освен това актовете за прилагане на тези мерки подлежат на незабавно изпълнение. Българската народна банка предприема подходящи мерки от изброените спрямо банка, лицензирана в Република България, която осъществява чрез клон или директно дейност на територията на друга държава членка, в случаите, когато получи уведомление от компетентните органи на приемащата държава, че тази банка не спазва приложимите законови разпоредби за осъществяване на банкова дейност в съответната държава членка. Видът и характерът на предприетите мерки се съобщават на компетентните органи на приемащата държава членка. Българската народна банка задължително отнема разрешението на банка за извършване на дейност по чл. 5, ал. 2 и 3 от Закона за пазарите на финансови инструменти, ако Комисията за финансов надзор поиска това с мотивирано предложение. В горните случаи БНБ може да приложи съответните подходящи мерки от споменатите и спрямо клоновете на банки от трета държава и техните администратори, както и спрямо клоновете на банки от държава членка и техните администратори, при спазване изискванията на раздел II. При нарушение на този закон или на актовете по прилагането му, извършено от финансов холдинг или холдинг със смесена дейност или допуснато от лице, управляващо финансов холдинг или холдинг със смесена дейност, БНБ може да

приложи всички мерки спрямо финансовия холдинг или холдинга със смесена дейност, както и спрямо неговите администратори. Когато ликвидаторът на банка установи в процеса на доброволна ликвидация, че банката е неплатежоспособна по смисъла на чл. 36, ал. 2 от закона, той предлага на БНБ да поиска от съда откриване на производство по несъстоятелност. Към предложението ликвидаторът прилага доклад и документи, удостоверяващи финансовото състояние на банката. Българската народна банка извършва проверка на това предложение. Ако предложението е основателно, управителят на БНБ въз основа на доклад на подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", издава заповед, в която се установява, че банката се намира в състояние на неплатежоспособност, и отправя искане до съда за откриване на производство по несъстоятелност. Съдът разглежда искането на БНБ при условията и по реда, предвидени в Закона за банковата несъстоятелност. Ликвидаторът представя в БНБ и във Фонда за гарантиране на влоговете в банките доклади и отчети, чийто вид, съдържание и срокове се определят от подуправителя на БНБ, ръководещ управление "Банков надзор". Когато Фондът за гарантиране на влоговете в банките или ликвидаторът установи в процеса на принудителна ликвидация на банка, че банката е неплатежоспособна по смисъла на чл. 36, ал. 2, т. 2 от закона или че банката не изпълнява свои изискуеми парични задължения повече от 60 дни, той предлага на БНБ да поиска от съда откриване на производство по несъстоятелност. Към предложението фондът или ликвидаторът прилага доклад и документи, удостоверяващи финансовото състояние на банката. Българската народна банка извършва проверка на предложението. Ако предложението е основателно, управителят на БНБ въз основа на доклад на подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", издава заповед, в която се установява,

че банката се намира в състояние на неплатежоспособност, и отправя искане до съда за откриване на производство по несъстоятелност. Съдът разглежда искането на БНБ при условията и по реда, предвидени в Закона за банковата несъстоятелност. Индивидуалните административни актове по чл. 14 - 17, 36, 38, чл. 103, ал. 2, т. 20 и 21 и ал. 8 се издават от управителния съвет на БНБ по предложение на управителя и подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", а във всички останали случаи - от подуправителя или от оправомощено от него длъжностно лице. Административните актове се мотивират и подлежат на незабавно изпълнение. Административните актове могат да се оспорват пред Върховния административен съд относно тяхната законсъобразност. Съдът не може да спре изпълнението на акта до окончателното произнасяне по жалбата. В съдебните производства, когато е необходимо извършването на съдебно-счетоводна или съдебно-икономическа експертиза, съдът назначава вещи лица от списък, утвърден от председателя на Върховния административен съд. В случаите, когато БНБ не се е произнесла по молба за издаване на лиценз в 6-месечен срок от постъпването на молбата и всички изискуеми документи и информация, смята се, че е налице мълчалив отказ, който може да бъде обжалван пред Върховния административен съд относно неговата законсъобразност. Мълчалив отказ е налице и когато БНБ не се е произнесла по молба за издаване на лиценз в 12-месечен срок от постъпването ѝ.

Актовете за установяване на нарушенията по този закон се съставят от оправомощени от подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", длъжностни лица, а наказателните постановления се издават от подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", или от оправомощено от него длъжностно лице. Съставянето на актовете, издаването, обжалването и

изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания. Съгласно § 2 доколкото в този закон не е предвидено друго, функциите на БНБ относно надзора върху банковата система се осъществяват от нейния подуправител, ръководещ управление "Банков надзор", самостоятелно и независимо или от оправомощени от него длъжностни лица. Една ключова разпоредба относно правомощията на подуправителя, която урежда случаите на празноти в законодателството по всички възникнали казуси за функциите на БНБ относно надзора на банковата система.

По *Закона за гарантиране на влоговете в банките*. Предмет на този закон е създаването, функциите и дейността на Фонда за гарантиране на влоговете в банките (наричан по-нататък "фонда"), условията, при които се пораждат задължения за изплащане на суми от фонда, и реда за изплащане на влоговете до гарантирания размер. Законът се прилага за всички банки, които са получили по установения в закона ред разрешение да приемат влогове. По искане на управителния съвет на фонда подуправителят, ръководещ управление "Банков надзор" на Българската народна банка, изисква от търговските банки всички документи, които са необходими за формиране на обективна преценка относно съществуването и състоянието на вземанията по гарантирани влогове. В тези случаи ограниченията по чл. 62 от Закона за кредитните институции относно банковата тайна **не се прилагат**. Пак по искане на управителния съвет на фонда подуправителят, ръководещ управление "Банков надзор" на Българската народна банка, извършва целеви проверки на банки и представя на фонда резултатите от тях, както и необходимата информация.

По *Закона за допълнителния надзор върху финансовите конгломерати* – Актовете за установяване на наруше-

нията по този закон се съставят от длъжностни лица, оправомощени от подуправителя на БНБ, ръководещ управление "Банков надзор", съответно от заместник-председателя на КФН (Комисия за финансов надзор), ръководещ управление "Застрахователен надзор", или от заместник-председателя на КФН, ръководещ управление "Надзор на инвестиционната дейност", в зависимост от това към кой сектор принадлежи поднадзорното лице, а когато лицето не е поднадзорно - в зависимост от това кой е координатор. Наказателните постановления се издават от подуправителя на БНБ, ръководещ управление "Банков надзор", съответно от заместник-председателя на КФН, ръководещ управление "Застрахователен надзор", или от заместник-председателя на КФН, ръководещ управление "Надзор на инвестиционната дейност", в зависимост от органа, който е оправомощил длъжностните лица по съставянето на актовете за установяване на нарушения. Съставянето на актовете, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания. В § 2 функциите на БНБ по този закон, когато е компетентен орган, се осъществяват от подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", което е гарант за наличие на компетентен орган в случаите на празноти в действащото законодателство.

По *Закона за Комисията за финансов надзор* – Във връзка с упражняването на правомощията ѝ по този закон Комисията за финансов надзор може да поиска от подуправителя на Българската народна банка, ръководещ управление "Банков надзор", извършването на целеви проверки на банки и представяне на резултатите от тях при спазване на ограниченията по чл. 62 от Закона за кредитните институции. Относно разкриването на професионална тайна по този закон, информация, представляваща професионална тайна, може да се

разкрива в изключителните случаи и за органите на банков надзор.

По *Закона за публичното предлагане на ценни книжа*. С него се уреждат: 1. публичното предлагане на ценни книжа, издаването и разпореждането с безналични ценни книжа, включително извън случаите на публично предлагане, както и ограниченията относно разпореждането с ценни книжа, издадени чрез непублично предлагане; 2. дейността на Централния депозитар, на инвестиционните и управляващите дружества, както и условията за извършване на тези дейности; 3. изискванията към публичните дружества и другите емитенти на ценни книжа; 4. изискванията към лицата, които управляват и контролират лицата по т. 2 и 3, както и към лицата, притежаващи 10 или повече от 10 на сто от гласовете на общото събрание на лицата по т. 2 и 3; и 5. държавният надзор за осигуряване спазването на този закон. Съгласно закона създава се Фонд за компенсирание на инвеститорите, наричан по-нататък "фонда", като юридическо лице със седалище София. Фондът осигурява изплащане на компенсация на клиентите на инвестиционен посредник и на неговите клонове в приемащите държави при условията и по реда на този закон чрез набраните във фонда средства в случаите, когато инвестиционният посредник не е в състояние да изпълни задълженията си към клиентите поради причини, пряко свързани с неговото финансово състояние. Всеки инвестиционен посредник, който държи, администрира или управлява пари и/или финансови инструменти на клиенти и за който по тази причина могат да възникнат задължения към клиенти, е длъжен да прави парични вноски във фонда съгласно чл. 77н, ал. 1 и 2. По искане на фонда заместник-председателят на комисията, съответно подуправителят, ръководещ управление "Банков надзор" на Българската народна банка, когато инвестиционният посредник е банка, може да извършва целеви проверки на инвестиционни посредници

и представя на фонда резултатите от тях. Българската народна банка е депозитар на средствата на фонда. В случай, че инвестиционен посредник не плати изискуема сума по годишната вноска, фондът уведомява комисията, съответно заместник-председателя, за предприемане на мерки по чл. 118, ал. 1 от Закона за пазарите на финансови инструменти, а в случаите, когато инвестиционният посредник е банка – Българската народна банка, съответно подуправителя, ръководещ управление "Банков надзор", за предприемане на мерки по Закона за кредитните институции. Ако въпреки предприетите мерки инвестиционният посредник не изпълни задължението си за плащане, комисията, съответно Българската народна банка, отнема лиценза на инвестиционния посредник.

В общи линии това са специалните закони, които уреждат взаимоотношенията на БНБ с други органи и институции, от контекста на които могат да бъдат определени правомощията на подуправителя, ръководещ управление „Банков надзор“. Както споменах по-горе, налице са и много подзаконовни актове - наредби, които конкретизират тези правомощия, а понякога въвеждат и допълнителни такива. Характерното за тези актове е, че изключителната компетентност по издаването на указания по прилагането им принадлежи на подуправителя на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, чиито правомощия са обект на разглеждане. Ключова за правомощията на ресорния подуправител е *Наредба № 2 / 22.12.2006 г. за лицензите и разрешенията, издавани от БНБ по Закона за кредитните институции*. Наредбите няма да бъдат разглеждани в настоящата разработка.

Други актове, свързани с дейността и правомощията на подуправителя, са разпоредбите на чл.16 б, ал.1, т.2 и чл.30, ал.2 от *Кодекса за застраховане*. В *Кодекса за социално осигуряване* е разпоредбата на чл.123б, ал.9 от същия.

Във връзка със своите правомощия подуправителят на БНБ издава главно индивидуални административни актове. Такива са актовете по: издаване и отнемане лицензи; издаване и отнемане на разрешения; делегиране на правомощия по издаването на актове за административни нарушения; издаване на удостоверения по чл.25 от Закона за кредитните институции; предприема и налага принудителни административни мерки.

Тук се разглеждат правомощията по издаването на актове, с които се отказва издаване на лицензи, разрешения; налагат се мерки и санкции; актове за административни нарушения, наказателни постановления и други актове, вкл. указания по прилагането на подзаконовите актове-наредби, в административноправен аспект.

IV. Контрол върху актовете на подуправителя, ръководещ управление „Банков надзор“ при БНБ.

За правилното прилагане на действащото законодателство следва да се определят и характеризират актовете, които подуправителят на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“, издава във връзка с предоставените му правомощия. Важно значение при упражняването на контрола върху актовете на подуправителя на БНБ е тяхната индивидуализация – индивидуални и общи, които издава в кръга на правомощията си.

Под контрол върху актовете на подуправителя на БНБ следва да се има предвид предвидената правна възможност същите да подлежат на оспорване пред друг орган, какъвто е управителят или пред съда. При определянето на родовата подсъдност на актовете на подуправителя на БНБ законодателят е отчел значението и важността на БНБ като институция. В този смисъл е предвидил оспорването на актовете на органите на БНБ, в това число актовете на подуправителя да бъде подсъдно на Върховния админи-

стративн съд, когато обаче това е допустимо, чл.132, ал.21, т.4 от АПК.

Интересното при издаването на индивидуалните административни актове по Закона за кредитните институции е, че инициативата за това е на управителя, като в този случай подуправителят, ръководещ управление „Банков надзор“, има същото право на предложение за издаването на индивидуални административни актове по чл.14-17-, 36, 38, чл.103, ал.2, т.20 и 21 и ал.8, които следва да се издадат от колективен орган – Управителният съвет на БНБ. Извън посочените актове останалите индивидуални административни актове по този закон се издават от подуправителя или от оправомощено от него длъжностно лице. Тези актове се мотивират и подлежат на незабавно изпълнение. Друго характерно за тях е, че при оспорването им пред Върховния административен съд, съдът **не може** да спре изпълнението на акта до окончателното произнасяне по жалбата. Случаите, когато БНБ не се е произнесла по молба за издаване на лиценз в 6-месечен срок от постъпването на молбата и всички изискуеми документи и информация, смята се, че е налице мълчалив отказ, който може да бъде обжалван по реда на чл.151, ал. 3 от ЗКИ¹. Мълчалив отказ е налице и когато БНБ не се е произнесла по молба за издаване на лиценз в 12-месечен срок от постъпването ѝ. В случаите, когато БНБ не се е произнесла по молба за издаване на раз-решение в тримесечен срок от постъпването на молбата и всички изискуеми документи и информация, смята се, че е налице мълчалив отказ, който може да бъде обжалван отново по реда на ал. 3 на чл.151 от ЗКИ.

Важен принцип, който е въведен от законодателството при контрола върху една част от актовете на подуправителя, е тяхната необжалваемост. Разпоредбата на чл.36, ал.5 от Закона за кредитните институции отново прави

¹ Закон за кредитните институции

изключение от общите принципи на АПК, според която при издаването на актове за отнемане на лицензи разпоредбите на чл.26, ал.1 и чл.34 от АПК относно обясненията и възраженията на заинтересованите лица не се прилагат. Същото изключение се въвежда от разпоредбата на чл.103, ал.3 от същия закон, където се решава въпроса за

налагане на мерки в 21 точки/чл.103, ал.2 от ЗКИ/, които съответстват на видовете мерки, които БНБ може да налага. Актовете по налагане на тези мерки подлежат на незабавно изпълнение

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Конституция на Република България
2. Закон за Българската народна банка
3. Стратегия за развитие на БНБ
4. <http://www.bnb.bg/>, 26.10.2012
5. Закон за кредитните институции /обн.в ДВ бр.59/2006г., в сила от 01.01.2007г./
6. Закон за гарантиране на влоговете в банките
7. Закон за допълнителния надзор върху финансовите конгломерати
8. Закон за публичното предлагане на ценни книжа
9. Наредба №2/22.12.2006г. за лицензите и разрешенията, издавани от БНБ по Закона за кредитните институции.